

МИНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ВИКЛАДАЧІВ РОСІЙСЬКОЇ МОВИ ТА
ЛІТЕРАТУРИ

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧASНОЇ ЛЕКСИКИ, ГРАМАТИКИ ТА
ЛІНГВОДИДАКТИКИ**

**МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

4-6 листопада 2003 р.

ВІННИЦЯ – 2003

Актуальні проблеми сучасної лексики, граматики та лінгвіодидактики: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Вид-во Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, 2003. - 92 с.

До збірника увійшли матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Актуальні проблеми сучасної лексики та граматики слов'янських мов”, проведеної філологічним факультетом Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського та Українською асоціацією викладачів російської мови та літератури 4-6 листопада 2003 року.

Тематика статей охоплює різноманітні аспекти: функціонування запозиченої лексики у сучасній російській та українських мовах, аналіз окремих текстових категорій, специфіка художнього мовлення, актуальні проблеми методики викладання російської та української мов на сучасному стадії.

Для викладачів, аспірантів і студентів філологічного факультету, учителів середніх шкіл, лінгвістів, гімназій.

Відповідальний редактор: кандидат філологічних наук, доцент Бєлінська О.О.

Редакційна колегія: кандидат педагогічних наук, доцент Лесова Л.І.,
кандидат філологічних наук, доцент Борох Л.І.,
кандидат філологічних наук, доцент Бонюк А.М.,
кандидат філологічних наук, доцент Денисик Л.М.,
кандидат філологічних наук, доцент Лесь В.С.,
кандидат філологічних наук, доцент Сурайкіна Н.В.

Комп'ютерний набір та верстка: Іванюк І.С.

Рецензент: доктор філологічних наук, професор кафедри мовознавства Вінницького національного технічного університету Л.С. Азарова

Тексти лонгівідей друкуються у авторській редакції.

© Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, 2003

АКТУАЛЬНІСТЬ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО СВІДМОДІ ОСОБИСТІСТІ

Українська мова є рідною для 50 млн людей, що проживають на всіх континентах світу. Без мовного заїзду з рідним народом нема повноцінного національно-духовного життя і вираження особистості. “Коли я молося чужою мовою, то вуста мої молиться, а серце спить” (св. Павло).

Ставлення до рідної мови є скважинами свідченням національної свідомості і рівня культури народу, його цивілізації. Захищання рідної мовою, історією, таке характерне для нивізіваних націй у наш час, - не бутут людина проти засилля стандартизованої уніфікації, суперечка між культурою та бездуховістю і знесобленістю.

Закон про мову був прийнятий 29 жовтня 1989 року. У ньому зазначено, що українська мова з одним із виразливих чинників національної самобутності українського народу, що статус державної повинні спирати всеобщому розвитку духовних творчих сил українського народу, буди гарантією його суверенної національно-державної майбутності; що в усіх навчальних закладах забезпечується вивчення української мови, навчальні та виховна робота ведеться українською мовою [Закон про мову в УРСР, 1989: ст.28].

Декларація про державний суверенітет України 1990 р. забезпечує національно-культурне відродження українського народу, функціонування української мови в усіх сферах державного життя.

Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всеобщий розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України [Конституція України, 1996: 5].

Одже, був час, коли вивчення мови, для усвідомлення її значення у відродженні державності, становили національну гідності. Мова отримала державний захист, але потребує шаблонного ставлення до історичних надбань, новага всіх, хто живе в Україні. На жаль, не всі прониклися почуттями поваги до українського, держава видала закони, але не сприяла їх впровадження у життя.

Дослідження стану українізації вищих закладів освіти показало, що вищенаведеним проблемам опікується не всі: створений Товариство захисників української мови, чи малій внесок робить Педагогічне товариство імені Г.Ващенка, товариство “Проросія”; але вища школа залишається зросійшеною у більшості областей України, очевидні пошуки нового режиму у державних установах, ВНЗ. Проблемою номер один залишається відсутність навчальної літератури українською мовою (не більше 10%), кількість науково-популярної, публіцистичної та художньої літератури у бібліотеках ВНЗ не перевищує 30%. Антитуристичні вистуни у Східній Україні, політичні дебати щодо двомовності, напівукраїнські засоби масової інформації у країні не сприяють поліпшенню мовної ситуації. Результати соціологічних досліджень теж не втішні: українську мову визнають рідною 60% респондентів, які є студентами українських вузів, випускниками українських шкіл, громадянами України, серед яких українці за національністю складали 78%. Оптиміст викликає той факт, що майже для 100% опитаних мова є синонімом культури людини, культура мови - ознакою освіченості.

Рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник – це те, що нація знає про світ, а граматика – це те, як вона про цей світ говорить. Знання, берегти її примножувати єє знання – обов’язок кожного громадянина України.

Курse української мови, запроваджений у 1990/1991 навчальному році, став обов’язковим в усіх середньоспеціальних та вищих навчальних закладах України. Цей курс налічував 54 години. Чи варто порівнювати 500-годинний курс російської мови у

Проблема культури мовлення потребує втручання не лише мовників, а й усіх освітніх, педагогічних, психологіческих, філософії, наукових, митців слова, публіцистів, просвітницьких громад та осередків. Проникнусь прослуховуванням рідноспореда “Слово”, “Контрольна з української”, читання художніх та публіцистичних творів Б.Антоненка-Давидовича, Лінн Коцюбинським, критичними матогами А.Бортника “Ну що ж, дձавалось, слова” та ін., з наступним обговоренням у студійських групах.

Формування у молоді потреби спілкуватися українською мовою – це не лише наявніші відповіді на завдання викладача мови усіх освіти, але й громадянський обов’язок кожної сім’ї людини, яка пожажає собі землю, на якій живе.

Необхідно ловити перевагу національних цінностей попри негативні тенденції, супільного й громадського життя, допомагати молоді творчо осмислювати історичні надбання української науки. Україна дала світові багато видатних учених у різних галузях, творців світового рівня. Доречним буде введення у робочу програму текстів про видатних діячів (М.В.Остроградський, І.Пулуй, І.Сікорський) і забуті імена (Б.Звіринець, Г.Брабовський).

Цей перелік можна доповнити як прізвищами з епіциклонідів, так і з літописів нузві. Виховна мета ознайомлення з таким текстами – повернення імен відомих українських вчених, які належать національній гордості, які підносять ім'ядок нації науки, викликують похвату за свою співвітвізниців. Особливе значення у виховному процесі мають і такі деталі: М.В.Остроградський у Санкт-Петербурзі для широкого загального читання лекцій з математики українською мовою, щим самим протестував проти імперської політики, яка душила все національне.

Цікавим й ініціативним для студентів буде ознайомлення з текстами про навчальні заклади України: Острозьку та Кисіє-Мотиліанську академії, учених, які очолювали та просвітництва, наукові та духовні центри значення їх наукових ідеїй не тільки для України, а й світу.

Статті Конституції про мову (Ст.10, 12), про освіту (с.53) є цікавим матеріалом для обговорення на заняттях з мови: порівняння статей про мову у Конституціях різних держав, застілення зважок на цікаві закони у жарти. Аналіз таких прикладів, як спілкування у Донбасі російською мовою, мітинги у Харкові з вимогами викладачів російською мовою у ВНЗ, закликів студентів до роздумів над відповідальністю української мови потребам урایського суспільства.

Пропонуються студентам публіцистичні виступи на радіо (“Українська ідея: феноменальний явище”) телебачені, сторінки газет та журналів (Матеріали Всеукраїнського фестивалю українських педагогічних творчеств імені Г.Ващенка тощо), які закликують до захисту рідної мови від “російськіні”, “ополочені”, від забруднення “сorомітінською” лексикою, до національної самовідданості, збереження українських традицій, віри в майбутнє, підсказані патріотичними почуттями та переконаннями. Такі заняття спрямовані на похвалу рідної мови, без якої народ буде нічим.

Багато разом ведеться про феномен відсутності українського патріотизму. До цього “феноменального явища” принесуться анархічна мовна ситуація: які мови в Україні будуть домінувати? Проблема існує і вимагає серйозного підходу до вирішення на всіх рівнях, від міністерського до особистого. Адже як проблема потребує не тільки підвищення рівня елементарної мовної грамотності, а національної свідомості, піднесення національної історії, якої почалася історія українського народу.

На основі Концепції національного виховання, метою якої є національне відродження усіх сфер життя українського суспільства і процес розбудови незалежної держави, педагогічні починки через навчальний предмет, через демонстрацію власної позиції, позиції видатних людей допомогти студентам сформувати правильні бачення, які відповідають інтересам суспільства і його самого. Складяється історичні умови, коли народ України зміг повернутися до природного начала народних традицій, що формували

навчальних закладах за радянських часів?! 54 години – на удосконалення знань з української мови, на оволодіння нормами сучасної української літературної мови, на формування навичок практичного використання державної мови у ділових стосунках, у професійній сфері. Якщо врахувати, що лише 36 годин відведено на аудиторні навчання, а 18 годин – на самостійну позааудиторну роботу, то висновок зробити неважко: дати великий обсяг навчального матеріалу неможливо, а для досягнення мети необхідно спрямувати роботу студентів, допомогти визначити значення курсу для майбутньої професійної діяльності, для досягнення особистих прагнень у житті, зацікавити змістовою наповненістю.

Цей курс має чималій виховний потенціал у формуванні національно свідомої освітністі, громадянином-патріотом. Перед викладачами і студентами стоїть декілька завдань, над якими потрібно працювати: по-перше, індивідуалізація рівня практичного володіння українською мовою, рівень грамотності, а іноді – ліквідування елементарної безграмотності; по-друге, працювати над культурою мовлення, сприяти розвитку усної і писемної мовленнєвої діяльності студентів. Крім того, необхідно постійно працювати над підвищенням загальнокультурного рівня студентів, виховувати у них почуття національної гідності і почуття відповідальності за свою країну та її народ.

Для досягнення цієї мети велике значення має тоді дидактичний матеріал, який використовується на заняттях з української мови: чи повинен викликати у студентів інтерес і бажання вчитися рідною мовою, тобто, бути цікавим, повічальним, містити інформацію, пов’язану з історією, культурою, традиціями України та громадян, сприяти подоланню у студентів комплексу меніонності, виховувати почуття гордості за свою країну, свій народ. Тому у дослідні програми курсу з української мови особлива увага приділяється розробці системи текстив інформаційно-пізнавального, історичного, наукового, професійного, національно-патріотичного спрямованості. Найважливішими цим вимогам відповідають уривки з творів класіків української літератури та культури, діячів мистецтв, наприклад: Т.Шевченка, І.Франка, І.Гігіна, М.Грушевського та ін.; тексти – Моноліт за рідною мовою, Поучення В.Мономаха, Українська символіка, Пісня-гімн “Ще не вмерла Україна”, Українські словники тощо.

Проблема удосконалення розвитку мови студентів – найактуальніша в умовах двомовності. Переважна більшість студентів користується українською мовою тільки на заняттях, решту часу – російською мовою або суржиком. На преслідженій жаль, більшість студентів, як видно з опитування, ставляться до суржика як до норми, безапеліційно вважають двомовності необхідністю. Вирішення цієї проблеми вимагає не лише пошуку методичних прийомів, засобів навчання, але й передбачення процесу спликування викладача із студентом, формування у студентів зацікавленості у вивчені мови та відповідальності за удосконаленням культури мовлення, яка відзеркалює рівень інтелекту.

Необхідно ламати стереотип другорядності української мови, довести

лісся поколіннями українців. Це необхідно довести студентам, яким розбудовувати свою країну.

Резюме

В статье анализируется языковая ситуация в высших учебных заведениях Украины. Приводятся экспериментальные данные о влиянии украинского языка на национальное сознание, патриотические чувства студентов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон УРСР про мови в УРСР від 28 жовтня 1989 р. К., "Україна", 1991.
2. Конституція України. - К., "Право". - 1996. - С.5.
3. Концепція національного виховання // Рідна школа. - 1995.- №6. - С.19.
4. Мартинюк І.В. Національне виховання: теорія і методологія: Метод.посібник.- К., 1995.
5. Стельмахович М. Теорія і практика національного виховання.- Івано-Франківськ, 1996. - С.50.

*Юлія Бардашевська
(м. Вінниця)*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Сучасна концепція освіти в Україні спрямована на виконання суспільного запиту на виховання творчої особистості, здатної на відміну від людини-виконавця самостійно мислити, сприймати нове, генерувати оригінальні ідеї, приймати нестандартні рішення, тому вона має гуманістичні та демократичні засади. Людину майбутнього створює особистісно-зорієнтована освіта, яка ґрунтується на концептуальних ідеях про безумовну цінність особи, її свободу, гідність, можливість реалізації сутнісних сил, здатність до життєтворчості.

2. На даному етапі реформування вищої освіти перед педагогічними навчальними закладами ставляться підвищенні вимоги з боку держави та суспільства. Набуває особливої гостроти й актуальності проблема підготовки майбутніх педагогів до виховання творчої особистості учня [І.А.Зязюн, 2002; С.О.Сисоєва, 2001].

3. Аналіз минулого досвіду свідчить про те, що теорії та практиці вищої педагогічної освіти тривалий час панувала та ще й досі панує традиція готовувати не стільки вчителя-вихователя, скільки викладача того чи іншого предмету (Пискунов А.Й.).

4. В останні десятиріччя активно вивчаються різні аспекти педагогічного спілкування, зокрема його виняткова важливість у справі виховання (І.А.Зязюн, О.В.Киричук, А.В.Мудрік, А.М.Москаленко, Г.М.Сагач). Проте ця проблема залишається невирішеною, тому що належить до найскладніших сторін педагогічної майстерності, бо через неї здійснюється головне у виховній праці: вплив особистості вчителя на особистість учня (В.А.Кан-Калік, Р.С.Нсмов).

5. Вивчення рівня володіння комунікативними здібностями та навичками студентів філологічного факультету дозволяє констатувати:

- переважна більшість володіє загальними здібностями до спілкування;
- спеціальними здібностями, що пов'язані з педагогічною діяльністю, володіють лише 30 відсотків студентів старших курсів (4-5), при тому на елементарному рівні;
- практично зовсім студенти не підготовлені в плані володіння

ЗМІСТ

1. Абрамчук Оксана , Абрамчук Ольга АКТУАЛЬНІСТЬ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ ОСОБИСТОСТІ.....	3
2. Бардашевська Юлія ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ЯК СКЛАДОВОЇ У ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ДО ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
3. Безруков Валерий ЯЗЫК ЛИБРЕТТО ОПЕР НА ТЕКСТЫ И СЮЖЕТЫ ПОРИЗВЕДЕНИЙ Н.В.ГОГОЛЯ (НА МАТЕРИАЛЕ ОПЕРЫ Д.Д.ШОСТАКОВИЧА «НОС»).....	8
4. Белая Алла ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ.....	9
5. Белинская Ольга МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА.....	11
6. Богуш Виктор ГРАММАТИКО-СТИЛИСТИЧЕСКИЕ ПОГРЕШНОСТИ ТЕКСТА КАК НЕТРАДИЦИОННЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ В СИСТЕМЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА.....	15
7. Боюн Ангелина НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РАБОТЫ НАД СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕМ ОРФОЭПИЧЕСКИХ НАВЫКОВ СТУДЕНТОВ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ПРАКТИЧЕСКОМУ КУРСУ РУССКОГО ЯЗЫКА.....	19
8. Диденко Любовь, Родинко Алла ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЯ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ОБУЧЕНИЮ РУССКОМУ ЯЗЫКУ ІНОСТРАННИХ СТУДЕНТОВ МЕДИКОВ.....	24
9. Кадочников Олег ОСОБЕННОСТИ РЕТРОСПЕКТИВНОЙ ЭПИЗАЦИИ В РАССКАЗАХ ВИКТОРА АСТАФЬЕВА.....	27
10. Ковальчук Людмила РУССКИЕ ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ КАК ПОТЕНЦІАЛ ОБОГАЩЕННЯ НЕМЕЦЬКОГО ЯЗЫКА.....	30
11. Козлов Михаил ПОЕТИКА БАЛЬМОНТА В СТИХАХ О РОССИИ В ГОДЫ ЭМИГРАЦИИ.....	32
12. Козловська Лариса МОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЙ В ЕКОНОМІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ.....	35
13. Кондратюк Татьяна, Никифорець Светлана ИЗ ИСТОРИИ ЗАИМСТВОВАНИЙ ИЗ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В РУССКИЙ.....	38
14. Лесе Валентина ОТРАЖЕНИЕ РАЗВИТИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА В ПОЭЗИИ И ЕЁ РОЛЬ В ВОСПИТАНИИ ЛИЧНОСТИ.....	41
15. Лесовая Людмила, Ицук Наталья К ВОПРОСУ О МОДЕЛЯХ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ.....	44
16. Матісенко Олена ГУМАНІЗАЦІЯ ТА ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ – ОСНОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ.....	48

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ЛЕКСИКИ, ГРАМАТИКИ ТА ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Друк різографічний, папір офсетний, замовлення № 4.

Видавництво «Гіпаніс»
м. Вінниця, вул. Червоноармійська, 57
Тел. 8(0432) 21-56-34; 21-57-34